

ASIAKKAAN JA TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA EN- NALTAEHKÄISEVÄSTÄ PERHETYÖSTÄ PIEKSÄMÄELLÄ

Katri-Helena Tolonen &

Birgitta Tornberg

Opinnäytetyö

syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tolonen Katri-Helena ja Tornberg Birgitta. ASIAKKAAN JA TYÖNTEKIJÖIDEN KOKE-
MUKSIA ENNALTAEHKÄISEVÄSTÄ PERHETYÖSTÄ PIEKSÄMÄELLÄ. Diak Itä,
Pieksämäki, syksy 2016, 44s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan
koulutusohjelma, sosionomi (AMK). Opinnäytetyön aiheena oli ennaltaehkäisevä per-
hetyö Pieksämäellä. Perhetyö toteutettiin ostopalvelurahana 1.11.2015–30.7.2016
ESR- hankerahoituksella. Tavoitteena oli koota asiakkaan, perhetyöntekijän ja ohjaa-
vien tahojen kokemuksia ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Lisäksi selvitimme ennalta-
ehkäisevän perhetyön merkitystä nuoren elämässä, ennaltaehkäisevän perhetyön yh-
teistyön merkitystä, ennaltaehkäisevän perhetyön työmenetelmät ja ennaltaehkäisevän
perhetyön kehittämisehdotuksia. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista
tutkimusmenetelmää. Tutkimukseen osallistui viisi henkilöä; yksi nuori, yksi perhetyön-
tekijä ja kolme oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoria. Aineistonkeruu toteutettiin tee-
mahaastatteluna kesäkuun 2016 aikana. Tutkimuksen aineisto litteroitiin ja analysoitiin
aineistolähtöisellä sisällön analyysillä.

Tutkimustuloksista ilmeni, että ennaltaehkäisevästä perhetyöstä oli nuorelle suuri apu.
Avuntarve kohdistui elämänhallinnan ongelmiin, ja nuori sai perhetyön avulla niitä sen
järjestykseen. Oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoreiden antamien vastauksien perus-
teella perhetyön merkitystä ei voida vielä arvioida, vaan tulokset näkyvät pidemmän
ajan päästä. Perhetyöntekijän näkemys oli, että kaikilla vanhemmilla ei ole nuoren tu-
kemiseen tarvittavia resursseja, jolloin perhetyöntekijä toimii ikään kuin siltana nuoren
ja hänen vanhemman välillä. Työntekijöiden välinen yhteistyö nähtiin pääasiassa hy-
vänä, mutta vanhempien välisessä yhteistyössä oli vaihtelevuutta perhetyöhön sitoutu-
misessa. Perhetyöntekijä käytti työssään voimavara- ja ratkaisukeskeistä menetelmää,
NLP:tä sekä neuropsykiatrisen valmennuksen piirteitä ja toiminnallisuutta. Kehittämis-
ehdotuksena työntekijät mainitsivat muun muassa, että toimintamallit ja perhetyön pro-
sessin kuvaus tulisi olla selkeää ja vanhemmille perhetyön tiedottamisessa olisi paran-
tamista. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tällaiselle ennaltaehkäisevälle perhe-
työlle olisi tarvetta myös tulevaisuudessa.

Avainsanat: Perhetyö, ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki perhetyössä, ratkaisukeskei-
nen- ja voimavarakeskeinen työote, perhevalmennus, perhetyön prosessin kuvaus,
kvalitatiivinen tutkimus.

ABSTRACT

Tolonen Katri-Helena and Tornberg Birgitta. CUSTOMER EXPERIENCES AND WORKERS PREVENTATIVE FAMILY WORK IN PIEKSÄMÄKI. Diak East, Pieksämäki, autumn 2016, 44 pages, 4 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services (UAS). The subject of the thesis was preventive work with families in Pieksämäki. Familywork carried out in the service of purchase with money The European Social Fund project funding period of time 1.11.2015 – 30.7.2016. The aim was to gather experience from preventive familywork with customer, the familywork employee and guide of organization. In addition, we found out about the significance of preventive family work in the life of a young person and the significance of the collaboration on preventive family work; we also found out what kinds of work methods were used in preventive family work and what kinds of development proposals there were regarding preventive family work. The study used a qualitative research method. The study involved five people: one young, one family worker and three curator. Collection of the data was carried out by theme interviewing. The data were transcribed and analyzed by inductive content analysis.

The results showed, that preventive family work was a great help to the young. Getting help focused on life management problems and with the assistance of family work, he got it organized. Based on the replies given by the curators, importance of the work can not be evaluated, but the results will appear later. The family worker position was, that all parents do not have the necessary resources to support young, when the family employee acts as a bridge between the young person and his parents. The collaboration between workers was seen as a good thing for the most part, but there was variation in the commitment to family work in the collaboration between parents. The family worker used a resource and solution focused method in his/her work, NLP and features of neuropsychiatric training and functionality. As development proposals, the workers mentioned, for example, that the description of the family work process and the operating models should be clear and that the information directed at parents regarding family work could be improved. To conclude, it can be said that there will be a need for this kind of preventive family work also in the future.

Keywords: Family work, preventive and early support in family work, solution-oriented approach to work, resources to work, family coaching, the family work description of the process, qualitative research.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 HUOLTAMO-HANKE	7
2.1 Huoltamo-hankkeen tavoite ennaltaehkäisevälle perhetyölle	7
2.2 Ennaltaehkäisevän perhetyön ohjaavat tahot ja palveluntuottaja	7
3 PERHETYÖ	10
3.1 Perhetyön määritelmä	10
3.2 Ennaltaehkäisevä ja varhainen puuttuminen perhetyössä	11
4 PERHETYÖN PROSESSI	13
5 PERHETYÖN MENETELMÄT	15
5.1 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen työote	15
5.2 Perhevalmennus	15
6 TUTKIMUSONGELMAT	17
6.1 Tutkimuksen kohderyhmä	17
6.2 Tutkimusongelma	17
7 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA	19
7.1 Tampereen Perhepiste Nopea ja opinnäytetyö asiakasperheiden kokemuk- sista ennaltaehkäisevästä perhetyöstä Perhepiste nopeassa	19
7.2 Ohjaamon toiminnankuvaus ja tutkimus ohjaamoverkostoista	19
7.3 Seinäjoella vuosina 2008–2011 toiminut Pilari-hanke	20
8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	21
8.1 Tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	21
8.2 Tutkimusaineiston keruu teemahaastattelun avulla	21
8.3 Aineiston analysointimenetelmänä sisällönanalyysi	23
9 TUTKIMUSTULOKSET	26
9.1 Ennaltaehkäisevän perhetyön merkitys nuoren elämässä	26
9.2 Ennaltaehkäisevän perhetyön yhteistyön merkitys	28
9.3 Ennaltaehkäisevän perhetyön työmenetelmät	30
9.4 Ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämissuhteet	30
10 POHDINTA	32
10.1 Tulosten tarkastelua ja johtopäätökset	32
10.2 Eettisyys ja luotettavuus	34
10.3 Ammatillinen kasvu	35
LÄHTEET	37

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje	41
LIITE 2: Haastattelukysymykset nuorille	42
LIITE 3: Haastattelukysymykset perhetyöntekijälle	43
LIITE 4: Haastattelukysymykset ohjaaville tahoille	44

1 JOHDANTO

Perhetyön tärkeys on nykyisin korostunut entisestään. Perhetyössä keskeisiä toiminta-ajatuksia ovat varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. Pieniin asioihin vaikuttaminen, arjessa jaksaminen ja selviytymisen kokemukset ovat perhetyön arkea. Perheen käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat moninaiset, joten perhetyökään ei ole yksiselitteistä. Perhetyön kehitystä on vaikea ennustaa, mutta perhetyöhön kohdistuvat tarpeet ja toiveet ovat tällä hetkellä resursseja suuremmat. Perhetyö on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jossa tavoitteena on ratkaista perheiden arjen haasteita ja muutostarpeita. Perhetyön tarve on kasvanut yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten heijastuessa perheiden hyvinvointiin. Perhe voi joutua jonkin äkillisen kriisin tai yksittäisen ongelman ympäröimäksi, jolloin perhetyön pienilläkin avuilla tai tukimuodoilla voi olla iso merkitys perheen arjessa ja jaksamisessa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 13–15.)

Suomessa toimii tällä hetkellä hankerahoituksella erilaisia nuorille suunnattuja palveluja. Palvelut ovat nuorille ilmaisia, ja niiden tavoitteena on saada nuoret työllistymään tai kouluttautumaan. Palveluiden avulla ohjataan ja autetaan nuorta muun muassa elämänhallinnan ongelmassa. Hankkeiden avulla voidaan mahdollistaa nuorten palveluiden jääminen kunnan pysyviksi käytännöksi. Ennaltaehkäisevän perhetyön tarkoituksena on tukea perhettä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin ongelmat perheessä suurenevat ja tilanteet kriisiytyvät.

Pieksämäellä toimivan Huoltamo-hankkeen työntekijät lähestyivät meitä keväällä 2015 ja toivoivat opinnäytetyötä nuorille suunnatusta ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Meillä heräsi kiinnostus aihetta kohtaan, ja opinnäytetyöprosessi lähti siitä käyntiin.

Opinnäytetyömme ”Ennaltaehkäisevä perhetyö Pieksämäellä” käsittelee Huoltamohankkeen reilun vuoden kestänyttä kokeilua perhetyöstä nuorille ja heidän vanhemmilleen Pieksämäellä. Halusimme opinnäytetyön tutkimuksella selvittää nuorten ja työntekijöiden kokemuksia, siitä miten ennaltaehkäisevä perhetyö on Pieksämäellä toiminut. Toivomme, että opinnäytetyömme tutkimustulokset auttavat perhetyön kehittämisessä.

2 HUOLTAMO-HANKE

2.1 Huoltamo-hankkeen tavoite ennaltaehkäisevälle perhetyölle

Huoltamo-hanke lähti kehittämään ennaltaehkäisevää perhetyötä sen vuoksi, koska koettiin että myös opiskelevat nuoret ja heidän vanhempansa tarvitsevat tukea, ja että tämä palvelu olisi osa opiskeluhuoltoa. Vanhemmuuden tukemiselle on tarvetta, koska useimmiten juuri opiskelevien nuorten vanhemmat kohtaavat aika paljon haasteita nuoren kanssa, ja ovat ehkä hieman liian yksin asioidensa kanssa. Ennaltaehkäisevän perhetyön suurempana kuvana on myös vaikuttaa siihen, että nuori voi hyvin ja hänen opintonsa etenevät ja että hän saa suoritettua tutkintonsa loppuun. Vakiintuneilla ohjaus- ja palvelujärjestelmillä ei toistaiseksi ole ollut riittävästi keinoja vastata nuorten sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyviin koulutus-, kuntoutus- ja työllistymistarpeisiin. (Huoltamo-hankkeen hankehakemus 2015.)

Opinnäytetyömme käsittelee ennaltaehkäisevää perhetyötä Pieksämäellä. Perhetyö toteutettiin ostopalveluna. Ennaltaehkäisevää perhetyötä toteutettiin 1.11.2015–31.7.2016 välisenä aikana, johon oli varattu ostopalvelurahaa 40 000 e. Ennaltaehkäisevän perhetyön kohderyhmänä olivat nivelvaiheessa olevat peruskoululaiset, toisen asteen opiskelijat ja ammattikorkeakouluopiskelijat. Pieksämäellä tehtävä ennaltaehkäisevä perhetyö on kohdennettu tukea tarvitseville nuorille, opiskelijoille sekä heidän vanhemmillensa. Pieksämäen kaupungin Huoltamo-hankkeen tavoite on kehittää ja löytää uudenlainen malli ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Nuorelle ja heidän perheille pyritään antamaan tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin ongelmat suurenevat. (Pieksämäki 2014 c.) Sosiaalihuoltolaki (2014) määrittelee, että perhetyö on hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja auttamista tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan huoltaja, tarvitsevat ohjausta ja tukea voimavarojen vahvistamiseksi ja vuorovaikutuksen tukemiseksi. Perhetyötä tarjotaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen suojaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 2014, 35.)

2.2 Ennaltaehkäisevän perhetyön ohjaavat tahot ja palveluntuottaja

Ennaltaehkäisevän perhetyön ohjaavina tahoina toimivat Pieksämäen kaupungin kolme opiskeluhuollon kuraattoria, TE-toimistosta yhdyshenkilö ja Pieksämäen seudun liikunta

ry:n nuorten työpajan hankekoordinaattori. (Pieksämäki 2014 c.) Ennaltaehkäisevän perhetyön ohjaavat tahot valikoituvat sen vuoksi, koska heistä osa työskenteli jo kohderyhmään kuuluvien nuorten kanssa. Tämä koettiin luontevaksi linkiksi löytää nuoret ja perheet perhetyön toimintaan mukaan. Pieksämäki 2014 c, mukaan palveluun ohjataan nuoria, jotka tarvitsevat tukea muun muassa elämänhallintaan. Nämä nuoret eivät ole vielä sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkaita, jolloin annettava tuki on ennaltaehkäisevää. Ohjaavien tahojen tehtävänä on ohjata tukea tarvitseva nuori ennaltaehkäisevän perhetyön palveluntuottajan Porstua ry:n palvelujen piiriin. (Pieksämäki 2014 c.) Pieksämäen TE-toimisto kuuluu Etelä-Savon palveluihin. Nuorten palveluihin kuuluu ammatinvalinta- ja urasuunnittelu, työ- ja koulutuskokeilut, valmennukset ja koulutusneuvonta. (TE-palvelut 2015 a.)

Opiskeluhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Lisäksi opiskeluhuollon tehtävänä on huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista sekä oppimisympäristön turvallisuudesta ja terveellisyydestä. Lain painopisteenä on ennaltaehkäisevä toiminta. Oppilashuolto jakautuu ohjaavan lainsäädännön mukaisesti ja usein hallinnollisestikin kolmeen osaan; Opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto, jota ohjaavat perusopetuslaki 628/ 1998 sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Lisäksi oppilashuoltoon kuuluu kouluterveydenhuolto, jota ohjaavat terveydenhuoltolaki 1326/2010 sekä asetus 338/ 2011 ja koulukuraattori- ja psykologipalvelut, joiden velvoite tulee lastensuojelulaista 417/ 2007. Yhdessä osat muodostavat oppilashuollon toiminnallisen kokonaisuuden. Oppilashuoltotyö on jokaisen ammattilaisen omaa toimintaa sekä moniammatillista yhteistyötä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013.) Jokaisessa oppilaitoksessa tulee olla saatavilla kuraattorin palvelut. Oppilas- ja opiskeluhoitolain yhtenä tarkoituksena on turvata opiskelijoille heidän tarvitsemiensa opiskeluhoollon palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Koulutuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhoollon ja sen palvelut, joihin kuuluvat muun muassa kuraattoripalvelut. Opiskeluhoollon toteutuksen tulisi olla yhteistyötä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa ja tarvittaessa myös muiden yhteistyötahojen kanssa. Kuraattori tukee opiskelijan oppimista ja hyvinvointia. Oppilas- ja opiskeluhoitolain tarkoituksena on muun muassa edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta, ehkäistä ongelmien syntymistä ja tarjota varhainen tuki sitä tarvitseville. (Laki oppilas- ja opiskeluhoollosta 2013.) Pieksämäen opiskeluhoollon tavoitteena on saavuttaa yhteisöllinen opiskeluhoolto. Erilaisia menetelmiä ja toimintamalleja on runsaasti käytettävissä. Niitä ovat muun muassa opintojen etene-

mistä edistävät toimet, yhteistoiminta koulujen ulkopuolisten tahojen kanssa, mielenterveyttä edistävät toimet ja opiskelijoiden ja vanhempien osallisuutta lisäävät toimet. (Pieksämäki 2014 b.)

Huoltamon osatoteuttajana toimii OppiPaja-hanke. OppiPajan tavoitteena on parantaa nuorten työllistymistä edistäviä palveluja, opinnollistaa nuorten työpajatoimintaa sekä kehittää työvaltaisia koulutusmalleja. Hankkeen avulla kehitetään monialaista yhteistyötä. Kaikessa toiminnassa pääteemana korostuu monialainen yhteistyö ja elinikäinen oppiminen. (Pieksämäen Seudun Liikunta ry i.a.) Perhetyössä korostuu moniammatillisen verkostoitumisen merkitys. Vilen ym. (2010) ovat kirjassaan tuoneet esille miten perheiden kriisitilanteissa perhetyöntekijä tarvitsee moniammatillista yhteistyötä. Perhetyöntekijän on verkostoiduttava eri toimijoiden kanssa, tiedettävä toimijat ja palvelut sekä perheen kriisitilanteessa tarvitsema apu. Tärkeimmässä roolissa on perhe; heidän näkemyksensä ja tavoitteensa. Työntekijät auttavat perhettä ilmaisemaan omat tarpeensa ja toiveensa eri näkökulmista. Moniammatillisessa tiimissä työskennellessä tulee työntekijöiden huolehtia, että perhe on antanut kirjallisen luvan asioidensa käsittelyyn. (Vilen, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 208–210.)

Porstua ry toteuttaa ennaltaehkäisevän perhetyön palvelua, johon Pieksämäen opiskeluhuollon vastuuhenkilöt, TE-toimisto ja nuorten työpajan vastuuhenkilöt ohjaavat perhetyön pariin nuoria ja perheitä, joita palvelu koskettaa. Palvelua hankitaan yksilöllisten asiakastarpeiden mukaisesti. Porstua ry on yrittäjäyhteisö, jossa ammattitaidon omaavat sosiaalialan yrittäjät toimivat yhdessä tuottaen sosiaali- ja asiantuntijapalveluja. Porstua ry tarjoaa myös erilaisia koulutuksia kuten neuropsykiatrisen valmentajan koulutusta. Sosiaalipalvelujen painopiste on lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun palveluissa, erityisesti lastensuojelun avohuollossa. Työskentelyn tausta-ajatuksina ovat valmentava työote, ratkaisukeskeisyys ja mielikuvaohjaus. (Porstua ry i.a. 2015.)

3 PERHETYÖ

3.1 Perhetyön määritelmä

Perhetyön juuret ulottuvat kauas historiassa, aina 1800-luvulle. 1960-luku toi lasten ja perheiden palveluihin sen, että lapsilisää alettiin maksamaan lasten vanhemmille. 1980-luvulla sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain uudistuksen myötä kuntien tuli valvoa lapsen etua ja taata lapselle turvalliset kehityksen ja kasvun olosuhteet. Näissä lakiteksteissä on perhetyön pohja. Perheiden kanssa aloitettiin perhekeskeinen työskentely, jossa huomioitiin koko perhe voimavarana autettaessa lasta tai nuorta. 1930-luvulla käynnistyi Mannerheimin Lastensuojeluliiton kodinhoitaja-toiminta. Työhön kuului konkreettista, kasvatuksellista ja opastavaa tukea lapsiperheille. Laki kunnallisista kodinhoitajista tuli voimaan vuonna 1951. (Järvinen ym. 2012, 46–50.) Kaarina Torkkola kirjoittaa oman kannanottonsa Lapsiperheiden etujärjestön internetsivuilla. Hän kuvaa lapsiperheiden kotipalvelun tarvetta ja sen historiaa. Kodinhoitajia työskenteli perheiden kanssa aina 1990-luvun lamaan saakka. Kolme vuotta kestänyt lama ajoi kunnat säästöihin, jolloin kodinhoitajien työtehtävät perheissä loppuivat. Kotipalvelujen alasajo alkoi näkyä lapsiperheiden pahoinvointina. 2000-luvun alusta alkaen erilaiset lapsiperheasioiden asiantuntijat alkoivat vaatia hallitukselta, että lapsiperheiden kotipalvelu saataisiin takaisin kuntien palvelutuotantoon. Hallitus antoi opetusministeriölle tehtävän luoda Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman vuosille 2007–2011. Ohjelman painopiste oli ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Lakimuutoksen myötä annettiin kunnille mahdollisuus palkata perheisiin kodinhoitajia ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Lapsiperheiden etujärjestö ry i.a.)

Tämän päivän perhetyön toimintaympäristöt ovat monenlaiset. Perhetyötä voidaan luonnehtia toimintaympäristönsä mukaan, esimerkiksi neuvoloiden tai päiväkotien perhetyöksi, sosiaalitoimen perhetyöksi, kolmannen sektorin perhetyöksi ja seurakuntien perhetyöksi. Sitä voidaan myös erotella eri osiin sen mukaan, mihin elämänalueeseen palvelut kuuluvat: muun muassa neuvoloihin, sairaaloihin, kouluihin ja lastensuojelutyöhön. Perhetyötä voidaan myös jaotella eri osiin sen mukaan, millaisia perusteita sille asetetaan: onko se lapsiperheiden kotipalvelua, neuvontaa ja ohjausta vai puuttumista vanhempien elämäntapoihin, jotka vaarantavat lapsen turvallisuuden. Lähtökohtana perhetyölle ovat perheiden elämästä lähtevät tarpeet. Ne voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen, elinolojen järjestämiseen, perheen hyvinvoinnin ja -toimintakyvyn lisäämiseen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Sosiaalihuoltolain 18§:n mukaan perhetyö on hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla. Sosiaaliohjausta tarjotaan tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä ovat vailla ohjausta ja tukea. Sosiaaliohjauksella vahvistetaan nuoren ja hänen perheen omia voimavaroja ja parannetaan keskinäistä vuorovaikutusta. Perhetyön tavoitteena on turvata erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveys ja kehitys. (Sosiaalihuoltolaki 2014.) Lisäksi perhetyötä määritteleviin lakeihin voidaan lukea myös laki lapsen huollosta ja tapaamisesta, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuuksista, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi sekä hallintolaki. (Järvinen ym. 2012, 50.)

3.2 Ennaltaehkäisevä ja varhainen puuttuminen perhetyössä

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää ja lisätä ihmisten hyvinvointia sekä vähentää perhetilanteiden vaikeutumisen riskejä. Ennaltaehkäisevä työ voidaan jakaa työmuodoiltaan eri vaiheisiin. Ensimmäisessä vaiheessa annetaan opastusta ja neuvontaa sekä käytetään erilaisia tukimuotoja, joilla autetaan perheitä saamaan arkensa sujuvammaksi. Samalla yritetään tunnistaa mahdolliset alkavat ongelmat ja otetaan ne esille perheen kanssa. Toisessa vaiheessa perhettä tuetaan ilmenneiden haittojen ja riskien selvittämisessä. Perheiden kanssa laaditaan toimintatapoja, joilla voidaan lisätä perheiden toimintavalmiutta ja selventää haittoja. Kolmannessa vaiheessa ehkäistään jo olemassa olevia haittoja ja ongelmia aiheuttamasta uusia ongelmia. Perheellä tai jollakin sen jäsenellä voi olla tuen tarvetta esimerkiksi harrastuksiin tai sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä asioissa. Toimintamuotoja voi olla muun muassa vertaisryhmätoiminta tai erilaiset harrastusryhmät. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä korostuu avunsaannin oikea-aikaisuus: työntekijöiden on osattava havainnoida ja kuulla avuntarvetta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32.) Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa kunnat järjestämään perhetyötä. Perhetyö on vanhemmuuden tukemista, lasten hoidollista ja kasvatuksellista ohjausta, arjen hallintaa, perheen toimintakyvyn vahvistamista, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista ja sosiaalisten verkostojen vahvistamista tai syrjäytymisen ehkäisemistä. Perhetyötä tehdään myös ennaltaehkäisevänä tai korjaavana työnä sosiaalitoimen, päivähoiton, neuvolan tai koulun yhteydessä. Perhetyön tarjoama varhainen tuki voi estää perhetilanteen kriisiytymisen ja ongelmien kasautumisen. Varhaisen tuen tarkoitus on varmistaa, että perhe saa tarvitsemansa avun oikea-aikaisesti osana peruspalveluja. Kunnat saavat itse organisoida perhetyön toteuttamisen. (Sosiaalihuoltolain Soveltamisopas 2014, 35.)

Pieksämäellä toimivan Huoltamo-hankkeen ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on puuttua nuoren elämään, asioihin ja mahdollisiin ongelmiin ennen lastensuojelua. Toiminnassa otetaan huomioon myös nuoren perhe ja toivotaan, että he lähtisivät tukemaan nuorta. Tavoitteena on tuen ja avun antaminen perheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Pieksämäki 2014 a.) Pääpaino nuorten kanssa työskentelyssä on varhaisessa puuttumisessa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa etsitään kokemuksia yhdessä kokemuksista ja asioista, jotka antavat uskoa, voimaa ja toivoa ja jotka kannattelevat elämässä. Nuori tarvitsee turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita, joissa aikuinen on aidosti läsnä kuunnellen ja tukien nuorta. (Helminen 2006, 205–206.)

Perhetyötä ohjaa sosiaalihuoltolaki (2014), jonka 17§ kuvaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen toimenpiteillä annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen estämiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Nuorille suunnatulla sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista muun muassa opiskelu-, työ- tai työkokeilupaikkaan sekä ehkäistään opintojen ja töiden keskeyttämistä. (Sosiaalihuoltolaki 2014.) Perhetyössä on huomioitava myös lastensuojelulaki, sillä ennaltaehkäisevässä perhetyössä kohderyhmänä on myös alaikäisiä nuoria. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) tavoitteena on varmistaa lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmat tai muut huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien viranomaisten tulee tukea vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrkiä tarjoamaan perheelle sen tarvitsemaa apua riittävän ajoissa sekä ohjattava lapsi ja perhe tarpeen vaatiessa lastensuojelun avun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007.)

4 PERHETYÖN PROSESSI

Perhetyötä tehdään moniammatillisessa tiimissä, jossa yhdistyy usean alan osaaminen ja tieto. Perhetyö on suunnitelmallista, sillä siinä mietitään, mitä apua perhe tarvitsee ja onko perhetyöstä heidän tapauksessaan apua. (Huhtanen 2007, 93.)

Porstua ry:n toiminta lähtee asiakkaasta ja hänen voimavaroistaan. Aloituspalaverissa tutustutaan nuoreen ja hänen perheeseensä. Luodaan suunnitelma, jonka pohjalta perhetyötä aletaan toteuttaa. Nuorta kuunnellaan ja pyritään etsimään hänen omia vahvuuksiaan. Porstuassa uskotaan, että nuoresta itsestään löytyvät keinot ratkaista oman elämänsä haasteet. Työskentelymenetelmät muodostuvat yksilöllisesti nuoren tarpeen ja mielenkiinnon mukaan. (Henkilökohtainen tiedonanto Hartikainen, Piia 27.11.2015.) Nuoren ja hänen perheensä kanssa tehdään aloituspalaverissa kirjallinen sopimus, johon kirjataan palvelun kesto, palvelun tavoite, tapaamiskertojen väli ja väliarviointin ajankohta. Palvelun päättyessä pidetään loppuarviointipalaveri. Palavereissa ovat mukana nuori, palvelun tuottaja ja ohjaava taho, sekä mahdollisesti muita nuoren määrittelemiä henkilöitä, kuten nuoren vanhempi/vanhemmat. Nuori ja hänen vanhempansa voivat perua palvelun kirjallisesti heti, jos he sitä haluavat. Loppuraportin tekee palveluntuottaja Porstua ry. (Henkilökohtainen tiedonanto Hartikainen, Piia 27.11.2015.)

Perhetyössä verkostotyö on eri alojen asiantuntijoiden ja perheen kanssa yhdessä tehtävää työtä. Perheen ystävät, sukulaiset ja muut viranomaiset toimivat tukiverkostona perheelle. Verkostotyön tärkeys on siinä, että yksin työntekijä ei pysty vastaamaan kaikkiin haasteisiin eikä tuottamaan tarvittavia palveluja, joita perhe tarvitsee. Perheen kokonaistilanteen arvioimiseksi tarvitaan verkostotyötä eri toimialojen työntekijöiden kanssa. (Järvinen ym. 2012, 202.) Yhteistyöstä olisi hyvä olla selkeä toimintamalli, jolloin toiminta olisi johdonmukaista. Mallia pystyy muuttamaan tilanteiden edetessä ja sitä voidaan arvioida ja tarkastella jälkikäteen. (Huhtanen 2007, 184.) Perhe tai nuori harvoin ottaa itse yhteyttä itse perhetyöntekijään, vaan usein esimerkiksi sosiaalityöntekijä ohjaa perheen perhetyöhön. Työn kohteesta riippuen moniammatilliset työryhmät voivat olla jatkuvia tai tarvittaessa käynnistyviä. Tärkeintä perhetyössä on, että kaikki tekevät yhteistyötä saavuttaakseen ne tavoitteet, jotka perhe tai nuori on itselleen asettanut. (Järvinen ym. 2012, 93.)

Perhetyön prosessi alkaa usein siitä, että joku ulkopuolinen, kuten opettaja, huomaa, että nuorella alkaa olla vaikeuksia koulunkäynnissä. Opettaja ottaa yhteyttä koulukuraattoriin, joka juttelee nuoren kanssa ja kertoo huolestuneensa nuoren tilanteesta. Nuoren

vanhempiin otetaan yhteyttä, ja yhdessä aletaan miettiä ratkaisua. Koulukuraattori ehdottaa perhetyötä. Tärkeää on, että suhde pysyy avoimena ja luottamuksellisena koko prosessin ajan. Yhteistyöpalaveri sovitaan nuoren, vanhempien, koulukuraattorin ja perhetyöntekijän kanssa. Ensimmäisessä tapaamisessa ei vielä tarvitse tehdä päätöstä perhetyön aloittamisesta. Perhe ja nuori vahvistavat sopimuksen allekirjoituksella suostuvansa perhetyön aloittamiseen ja niille työntekijöille, joihin perhetyöntekijä voi olla tarvittaessa yhteydessä perhetyön aikana. (Järvinen ym. 2012, 102.) Perhetyön aloituspalaverissa sovitaan yhdessä nuoren sekä hänen vanhempiansa kanssa tavoitteet perhetyölle. Nuorelle etsitään sopiva tukea antava vastuhenkilö. On tärkeää nähdä perheen ja nuoren tilanne kokonaisvaltaisesti ja löytää sopivat palvelut siten, että huomioidaan sekä yksilölliset että koko perheen tarpeet. (Järvinen ym. 2012, 104.)

Perhetyön suunnitelma on yhteistyösopimus, joka tehdään kirjallisena. Sopimus toimitetaan mukana oleville sekä muille sovituille tahoille. Suunnitelma sisältää nuoren tai perheen tavoitteet sekä perhetyön sisällöt, menetelmät, vastuut ja arvioinnit. Perhetyön alettua on tärkeää, että perhetyöntekijä luo luottamuksellisen suhteen nuoreen tai perheeseen sekä heidän lähiverkostoonsa ja yhteistyötahoihin. Perhetyön onnistumista arvioidaan aina sekä tietyin väliajoin että jokaisella yhteisellä tapaamisella. Perhetyön suunnitteluvaiheessa kannattaa jo miettiä, milloin arviointipalaverit pidetään. Arvioinneissa mietitään, onko suunnitellut tavoitteet saavutettu, asetetaanko uusia tavoitteita tai onko vaikka aika lopettaa koko perhetyö. Perhetyön päättymisen tulisi tapahtua perheelle sopivassa tilanteessa. Perhetyön päättymisestä ollaan sovittu jo suunnitteluvaiheessa, joten nuorelle tai perheelle kannattaa puhua asiasta jo hyvissä ajoin. On myös sovittava, jos perhe siirtyy muiden palvelujen pariin tai esimerkiksi heidän tietojään siirtää eteenpäin. (Järvinen ym. 2012, 106–109.)

5 PERHETYÖN MENETELMÄT

5.1 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen työote

Pieksämäen Huoltamo-hankkeen palveluntuottajan Porstua ry:n perhetyöntekijät käyttävät työssään ratkaisu- ja voimavarakeskeistä työotetta sekä perhevalmennusta.

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyydessä periaatteena on, että asiakas itse asettaa omat tavoitteensa. Työntekijä ei saa näyttää tietävänsä asiakkaasta tai hänen tilanteestaan mitään ja tarvittavan tiedon antaa asiakas itse. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyydessä painotetaan tavoitteita sekä tulevaisuutta ja keskusteluissa käsitellään sitä, millä tavoin asiakas pääsee tavoitteisiinsa. Ratkaisukeskeisyys on myös voimavarakeskeistä, ja siinä hyödynnetään asiakkaan omia taitoja, kykyjä, osaamista ja aikaisempia onnistumisia, jotta hänen ongelmansa ratkeaisivat tai päästäisiin hänen tavoitteisiinsa. Ratkaisu- että voimavarakeskeinen työskentely on tavoitteellista, jossa ei ajatella, että työskentely olisi ongelmatonta, vaan yhdessä asiakkaan kanssa käydään myös vaikeat tilanteet läpi ja etsitään ratkaisuja asiakkaan omista voimavaroista. Ratkaisukeskeiseen työtapaan voidaan liittää lisäksi myös muista työmuodoista tuttuja välineitä ja tekniikoita. (Määttänen 2013, 110.)

5.2 Perhevalmennus

Palveluntuottaja Porstua ry käyttää työskentelyssään perhevalmennusta, jonka tarkoituksena on olla avuksi ja tueksi silloin, kun perheen vanhemmalla tai useammalla perheenjäsenellä on jokin neuropsykiatrinen oireyhtymä. Perhevalmennus soveltuu perheille, joilla on vaikeuksia selviytyä arjessa esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmien takia. Perhevalmennuksen tavoitteena on tukea koko perhettä ja löytää yhdessä keinoja hyvän arjen sujumiseen. Tavoitteena on tarjota konkreettista tukea käytännön kotitilanteisiin sekä vanhemmille opastusta toimivien kasvatus- ja ohjaus mallien omaksumiseen. Jokaisen perheen kanssa laaditaan yksilökohtaiset tavoitteet perhevalmennukselle. (Piia Hartikainen, henkilökohtainen tiedonanto 4.2.2016.) Perhevalmennuksessa yhdistyvät neuropsykiatrisen valmennuksen, perhekoulun ja perhetyön hyviksi havaitut lähestymistavat ja käytännöt. Palveluntuottajan henkilökunta on saanut neuropsykiatrisen valmentajan koulutuksen ja perehtynyt erityisesti: perhekoulumenetelmien käyttöön vanhempien ja lasten ohjauksessa silloin, kun perheen yhdellä tai useammalla lap-

sella on neuropsykiatrisia erityispiirteitä sekä sisarusten tukemiseen, vanhempien parisuhteen ja vanhemmuuden tukemiseen silloin, kun toisella tai molemmilla vanhemmilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä. Perhevalmennuksen aikana tarjotaan kullekin perheenjäsenelle sopivia välineitä oireyhtymien negatiivisten vaikutusten ennaltaehkäisemiseksi, toimivien vuorovaikutussuhteiden rakentamiseksi ja perhetilanteen normalisointiseksi. Perhevalmentaja tutustuu myös valmennettavan kouluun, työhön tai päivähoidon tarvittaessa. Valmennustapaamiset sovitaan aina yksilöllisesti. Tapaamiset voivat tapahtua perhevalmentajan vastaanotolla tai valmennettavan kotona. (Piia Hartikainen, henkilökohtainen tiedonanto 4.2.2016.)

Perhevalmennus etenee prosessina, jossa aloitetaan tilanteen kartoituksella, löydetään perheen voimavarat ja vahvuudet sekä pilkotaan tavoitteet osatavoitteiksi sekä motivoidaan perheenjäsenet mukaan perhevalmennukseen. Perhevalmennus on aina rajattu, tavoitteellinen prosessi. Perhevalmennuksessa edetään osatavoite kerrallaan. Perhevalmennusta lopetettaessa ja valmennustapaamisten vähentyessä, on hyvä tehdä suunnitelma perheen tilanteen seurannasta. Perheelle olisi annettava mahdollisuus olla valmentajaan vielä yhteydessä, mikäli ongelmia ilmenee. Perhevalmennuksen hyötyä ja vaikutusta arvioidaan jokaisen valmennuskerran jälkeen. Perhevalmennuksen kokonaisarviointi, suhteessa tavoitteisiin tehdään valmennuksen päätteeksi. (Piia Hartikainen, henkilökohtainen tiedonanto 4.2.2016.)

6 TUTKIMUSONGELMAT

6.1 Tutkimuksen kohderyhmä

Ennaltaehkäisevän perhetyön ja opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat nivelvaiheessa olevat peruskoululaiset, toisen asteen opiskelijat ja ammattikorkeakouluopiskelijat. Pieksämäellä toimiva ennaltaehkäisevä perhetyö on kohdennettu tukea tarvitseville nuorille, opiskelijoille sekä heidän vanhemmillensa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli alun perin selvittää nuorten ja heidän vanhempiensa kokemuksia ennaltaehkäisevän perhetyön toimivuudesta. Useasta yhteydenotosta huolimatta emme saaneet vanhempien näkökulmaa tutkimukseen lainkaan mukaan. Päädyimme tutkimaan ennaltaehkäisevää perhetyötä nuoren, perhetyöntekijän sekä opiskeluhuollon kuraattoreiden näkökulmasta.

6.2 Tutkimusongelma

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa Huoltamo-hankkeen ennaltaehkäisevään perhetyöhön osallistuvien ammattilaisten sekä asiakkaan kokemuksia. Tutkimuksen tavoitteena on saada kuvaus siitä, millaisia kokemuksia ja kehittämisehdotuksia Huoltamo-hankkeen kaksivuotinen ennaltaehkäisevä perhetyö Pieksämäellä on tuottanut. Opinnäytetyömme tutkimusongelmaa lähdemme selvittämään seuraavan tutkimuskysymyksen kautta:

1. Millaisia kokemuksia Huoltamo-hankkeen ennaltaehkäisevästä perhetyöstä oli?

Tutkimusongelman tarkka määrittely voi olla vaikeaa, ja tutkimusongelman määrittelyssä jäsentyvät opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus. Tutkimusongelman rajaamisessa kannattaa olla tarkkana, ettei rajaa liikaa tai liian vähän. Liiallinen rajoittaminen saattaa irrottaa tutkimuksen oikeasta asiayhteydestään. Rajauksen avulla tutkittavan ilmiön hallinta ja selityksien löytyminen helpottuvat. Rajaaminen tapahtuu usein ilmiön hahmottumisessa tarkemmin ja tutkimuksen edistyessä. (Kananen 2014, 32–33.)

Päätutkimuskysymyksen lisäksi olemme tarkentaneet pääkysymystä apukysymyksillä. Tarkempien apukysymysten tavoitteena on tarkentaa ja rajata pääongelmaa.

- a. Millainen merkitys nuorille ennaltaehkäisevästä perhetyöstä oli?
- b. Millaisia työmenetelmiä ennaltaehkäisevässä perhetyössä käytettiin?
- c. Millainen oli ennaltaehkäisevän perhetyön yhteistyön merkitys?

d. Millaisia ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämisehdotuksia esiintyi?

Huoltamo-hankkeen tavoitteena on saada uudenlainen malli Pieksämäellä toimivaan ennaltaehkäisevään perhetyöhön, jonka tavoitteena on tarjota mahdollisimman varhainen tuki nuorelle ja joka tulevaisuudessa on osa opiskeluhuoltojärjestelmää. Opinnäyte-työmme tutkimustulokset ovat jatkossa Pieksämäellä toimivan Huoltamo-hankkeen käytävissä. Toivomme tulosten auttavan hankkeen arvioinnissa, niin että tuomme esiin perhetyöstä kertyneitä kokemuksia asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi ajattelemme, että tuloksista voi olla hyötyä tämän tyyppisen perhetyön uudelleen kehittämisessä.

7 AIEMPIA TUTKIMUKSIA

7.1 Tampereen Perhepiste Nopea ja opinnäytetyö asiakasperheiden kokemuksista ennaltaehkäisevästä perhetyöstä Perhepiste Nopeassa

Tampereella toimii Perhepiste Nopea. Toiminta alkaa ongelmien varhaisessa vaiheessa ennaltaehkäisevänä työnä. Nuoret ja heidän perheensä saavat tukea ja ohjausta arkipäivän tilanteissa. Nopean toimintaan kuuluu yksilö- ja perhetapaamisia, ohjausta ja neuvontaa sekä verkostotyötä. Palvelun päättymisestä on seurantatapaaminen kuuden kuukauden kuluttua. (Tampere 2015.) Perhe voi ottaa itse yhteyttä Perhepiste Nopeaan ongelmatilanteissa, tai vaihtoehtoisesti nuori ja hänen perheensä ohjautuu palveluun koulukuraattorin tai terveydenhoitajan kautta. Palvelu on maksutonta ja toiminta tapahtuu voimavarakeskeisesti, jossa asiakkaan omia kykyjä ja taitoja hyödynnetään ongelmien ratkaisemisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. (Tampere 2015.) Kosunen, Kwok & Planting (2011) ovat tutkineet opinnäytetyössään asiakasperheiden kokemuksia Perhepiste Nopean ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kyselyillä, joihin saatiin 50 vastausta. Tutkimuksen tuloksissa tuli muun muassa esille se, että asiakasperheiden toiveisiin ja odotuksiin vastattiin pienillä ja yksinkertaisilla muutoksilla. Perhepiste Nopea auttoi perheitä löytämään omat voimavarat sekä välineet perheen vuorovaikutukseen ja kommunikointiin. Perheet kokivat tyytyväisyyttä saadessaan ulkopuolisen näkemystä ja tukea tilanteiden käsittelyyn. Työntekijät koettiin puolueettomiksi, jolloin he kykenivät asettumaan vanhempien ja nuoren asemaan huomioiden koko perheen toiveet ja tarpeet. Perhepiste Nopean palvelu alkaa perheen kanssa heti, kun perhe tai perheen ohjannut taho ottaa yhteyttä. Perhepiste Nopean tavoitteena on työkennellä perheen yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Pikaisella väliintulolla pyritään ehkäisemään lastensuojelun asiakkuuden syntymistä. (Kosunen, Kwok & Planting 2011, 46–62.)

7.2 Ohjaamon toiminnankuvaus ja tutkimus ohjaamoverkostoista

Ohjaamo-hankkeet ovat käynnistyneet ESR -rahoituksen turvin. Ohjaamo-hankkeita koordinoi valtakunnallisesti Keski-Suomen ELY-keskus Kohtaamo-hankkeen avulla. Ohjaamo on alle 30-vuotiaiden nuorten matalan kynnyksen palvelupiste. Sen toimintamalli rakentuu monialaisesti tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea tarjoavasta Ohjaamosta ja

eri hallinnonalojen peruspalveluista ja laajasta yhteistyöverkostosta. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2015.) Sanna Myöhänen (2016) on tutkinut kasvatustieteen pro gradu- tutkielmassaan Ohjaamoverkoston käsityksiä siitä, millä tavalla toisen asteen tutkintoa vaille jääneitä nuoria voidaan tukea koulutukseen ja työelämään kiinnittymisessä. Ohjaamoiden toimintaperiaatteita ovat muun muassa nuoren neuvonta ja ohjaus, nuoren elämänhallinnan, urasuunnittelun, sosiaalisten taitojen ja valmiuksien kehittäminen sekä kouluttautumisen ja työllistymisen tukeminen. Lisäksi tukea tarjotaan nuoren osallisuuteen omassa arjessa, koulutuksessa, työssä sekä koko yhteiskunnan tasolla. Toiminnalla pyritään löytämään nuoren omia voimavaroja ja vahvuuksia arjen sujumiseksi. Nuori osallistuu ohjaussuunnitelman luomiseen ja toteutukseen. Myöhänen keräsi tutkimusaineiston eri puolelta Suomea ja kohderyhmäksi hän valitsi laaja-alaisen osallistujajoukon, jotka toimivat ohjaamoverkostossa. (Myöhänen 2016, 11–51.) Tutkimustuloksissa Myöhänen kuvaa ohjaustoiminnan perustaksi luottamuksellisen ohjaussuhteen. Nuoren tulisi olla tietoinen Ohjaamon tarjoamista palveluista. Nuoren ohjautuminen Ohjaamon palveluihin ja kiinnittäminen tuetun avun piiriin ovat ohjaustoiminnan ja auttamisen lähtökohdat. Tuloksissa mainitaan myös Ohjaamon palveluiden markkinoinnin tärkeys kohderyhmälle. Ohjaamon toiminnan periaatteita ovat muun muassa avoimuus, luottamuksellisuus ja kannustava ilmapiiri. Osaksi ohjaamon laadukasta ohjaustyötä mainittiin myös moniammatillinen yhteistyö ja verkostotoiminta. Yhteistyön keskeisenä tehtävänä nähtiin siirtyminen korjaavasta ohjaustyöstä ennaltaehkäisevään ohjauksen ja tuen malliin. (Myöhänen 2016, 128–129.)

7.3 Seinäjoella vuosina 2008–2011 toiminut Pilari-hanke

Pilari on Seinäjoella vuosina 2008–2011 toiminut hanke, jossa tarkoituksena oli moniammatillisen yhteistyön avulla tuottaa mahdollisimman laadukkaita tukipalveluja. Pilarin toiminta-ajatus oli tarjota moniammatillista tukea lapsille, nuorille sekä heidän perheidensä arkeen. Toiminnassa tärkeää oli yhteistyö kaikkien Pilarin toimijoiden kesken. Toiminnassa kehitettiin ja tehostettiin peruspalveluja sekä luotiin ja kokeiltiin uusia työskentelymalleja. Pilarin toiminnalla tuettiin opetus- ja kasvatustyötä sekä ehkäistiin syrjäytymistä. Pilarin toiminnassa oli ensimmäisen toimintavuoden 2010 aikana asiakkaana 43 nuorta. Nuorten ensisijaiset tulosyöt Pilariin olivat mielenterveys, elämänhallinta ja päihteet. Elämänhallintaan katsottiin sisältyväksi muun muassa oppimisvaikeudet sekä perhe-, koulu- ja kaveriongelmat. Ensimmäisen toimintavuoden perusteella nuorten kanssa työskentelevien tahojen keskinäisen yhteistyön todettiin tiivistyneen ja laajentuneen. Pilari toi mukanaan erilaisia vaihtoehtoja ja Pilarin myötä hoidon piiriin, esimerkiksi mielenterveyteen

liittyvissä asioissa pääsi nopeasti. Pilarin toiminnan tavoitteena on varhainen puuttuminen ja sen tarkoituksena on pääsääntöisesti toimia ennen lastensuojeluilmoitusta tai erityissairaanhoidoa. (Oppilaanohjauksen uudet tuulet 2011, 9–21.)

8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

8.1 Tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jonka avulla haetaan vastauksia ilman määrällisiä keinoja. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita eikä siinä pyritä määrällisen tutkimuksen mukaisiin yleistyksiin. Laadullinen tutkimus mahdollistaa ymmärryksen siitä, mistä tutkittavasta ilmiöstä on kyse. Tämän tiedon pohjalta voidaan kehittää ilmiöitä selittäviä hypoteeseja, teorioita sekä oletuksia siitä, miten ilmiö toimii. Tietyntyyppisten asioiden kuvailu on mahdollista vain tekstin avulla. Esimerkiksi ihmisten asenteita ja suhtautumista on lähes mahdotonta kuvailla muulla tavalla kuin laadullisin keinoin eli tekstinä. Tutkimuksessa voidaan käyttää rinnakkain eri tutkimusmenetelmiä. Laadullisen tutkimuksen jälkeen voidaan käyttää määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusta, jossa kuvaillaan ilmiötä määrällisesti. (Kananen 2015, 18–70.) Valitsimme opinnäytetyöhön kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, sillä koemme sen avaavan meille enemmän mahdollisuuksia tuloksia analysoidessa ja teoriaan perehtymisessä. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla saimme laajemman käsityksen siitä, miten ja millä tavalla ennaltaehkäisevä perhetyö on Pieksämäellä toiminut. Laadullinen tutkimusmenetelmä auttoi meitä ymmärtämään tutkimusongelmaa konkreettisemmin. Menetelmän avulla kohtasimme tutkimuksen kohderyhmän kasvotusten ja saimme mahdollisuuden tutkia kokemuksellisuutta.

8.2 Tutkimusaineiston keruu teemahaastattelun avulla

Ennen aineistonkeruuta hankimme tarvitsemamme tutkimusluvut. Olemme allekirjoittaneet hanketyöntekijöiden kanssa sopimuksen opinnäytetyöyhteistyöstä. Toimitimme Pieksämäen kaupungin sivistystoimenjohtajalle Diakin sopimukset opinnäytetyöyhteistyöstä allekirjoitettavaksi ja hän antoi lopullisen luvan tälle työlle. Teimme nuorille ja heidän vanhemmilleen saatekirjeen, jossa kerroimme opinnäytetyöstä. Saatekirjeen ja oimme nuorille ja heidän vanhemmilleen Porstua ry:n perhetyöntekijöiden kautta perhetyön ollessa jo käynnissä. (LIITE 1.)

Opinnäytetyöprosessin aluksi meillä oli tarkoituksena hyödyntää aineistonkeruussa avoimista kysymyksistä rakentuvaa lomakekyselyä. Laadittuamme kyselylomakkeet nuorille

ja heidän vanhemmilleen, huomasimme että niissä olevat kysymykset ovat liian laajoja ja niihin voisi olla helpompi vastata kasvotusten haastattelun avulla. Valitsimme kyselyiden sijaan haastattelut sen vuoksi, että saisimme mahdollisimman oikeanlaisen käsityksen perhetyön toimivuudesta. Lisäksi epäilimme, että nuoret ja heidän vanhempansa eivät reagoi sähköiseen kyselylomakkeeseen. Pidimme haastattelun avulla tapahtuvaa henkilökohtaista lähestymistä parempana vaihtoehtona. Tuomi & Sarajärvi (2009) kertoo kirjassaan haastattelun etuna olevan joustavuuden. Siinä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys uudelleen, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelija voi myös esittää haastateltavalle kysymykset siinä järjestyksessä, minkä hän itse katsoo hyväksi. Haastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Valitsimme tarkemmaksi haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun. Tuomi & Sarajärvi (2009) kuvaavat teemahaastattelun etenemistä etukäteen valittujen teemojen sekä teemoihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelussa korostuu haastateltavien tulkinnat asioista, heidän asioille antamansa merkitykset sekä millä tavalla merkitykset muodostuvat vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa haastattelija ei voi kysyä mitä tahansa, vaan siinä on tavoitteena löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat liittyvät tutkimuksesta jo aiemmin tiedettyyn tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Haastateltaville annetaan mahdollisuus vapaalle puheelle, vaikka haastattelu etenee ennalta sovittujen teemojen mukaisesti. (KvaliMOTV i.a.a.)

Haastattelukysymyksiä pohdimme kevään 2016. Tutkimuskysymys tarkentui tässä vaiheessa lopulliseen muotoonsa. Pyrimme yhtenäistämään haastattelukysymyksiä ja pitämään haastattelun tiiviinä niin, ettei kysymyksiä tulisi liikaa. (LIITE 2, LIITE 3, LIITE 4.) Kevään aikana 2016 olimme yhteydessä Porstua ry:n perhetyöntekijöiden kautta nuoriin ja heidän vanhempiinsa. Perhetyöntekijät yrittivät suostutella heitä haastateltavaksi ja lopulta saimme yhden vanhemman sähköpostiosoitteen, jonka kautta kysyimme kaksi kertaa halukkuutta osallistua haastatteluun. Hän ei kuitenkaan vastannut yhteydenottoon. Eräs Diakin sosionomiopiskelija oli työharjoittelussa Huoltamo-hankkeella ja työskenteli samalla perhetyöntekijöiden ja kuraattoreiden mukana. Yritimme saada nuoria hänen kauttaan haastateltavaksi, mutta kukaan nuorista ei ollut sillä hetkellä halukas. Lopulta tiivis yhteistyö Porstua ry:n perhetyöntekijöiden kanssa mahdollisti haastattelun yhdelle nuorelle.

Perhetyöntekijä soitti toiselle opiskelijalle, että hänen seurassaan on nuori joka haluaa antaa haastattelun tutkimukseemme. Nuori tuli puhelimeen ja siinä sovittiin tapaaminen. Nuorta huolesti salassapitovelvollisuus ja hän pelkästi henkilöllisyytensä paljastuvan. Sovimme puhelimesta, että koko haastattelutilanne käydään anonyymisti. Kysyimme puhelimesta haluaako nuori tietää haastattelun sisältöä etukäteen, josta hän kieltäytyi. Tapaaminen järjestyi seuraavana päivänä ja haastattelutilanne toteutettiin Porstua ry:n tapaamistiloissa. Haastattelussa käytettiin Diakilta lainaksi saatua nauhuria, josta nuori oli etukäteen tietoinen. Haastattelutilanne tapahtui nuoren ehdoilla ja haastattelu kesti noin yhden tunnin.

Turvataksemme tutkimusaineiston riittävän määrän, päätimme kysyä Pieksämäellä Huoltamo-hankkeessa toimivia kolmea opiskeluhoollon kuraattoria eli ohjaavia tahoja sekä Porstua ry:n perhetyöntekijöitä haastateltavaksi. Kuitenkin epäröimme tutkimusaineiston jäävän liian suppeaksi. Siitä huolimatta päätimme jatkaa sen hetkisen suunnitelman mukaan. Sovimme ohjaavien tahojen ja palveluntuottajan Porstuan ry:n perhetyöntekijöiden yhteisessä palaverissa haastattelujen ajankohdan. Palaveriin osallistui Huoltamo-hankkeen hanketyöntekijät, ohjaavat tahot ja palvelun tuottaja. Aikatauluongelmien vuoksi vain toinen Porstua ry:n perhetyöntekijä myöntyi haastateltavaksi. Teimme yhden nuoren, kolmen opiskeluhoollon kuraattoreiden sekä yhden Porstua ry:n perhetyöntekijän haastattelut kesäkuun 2016 aikana. Haastattelut toteutimme teemahaastattelulla, jotka nauhoitimme. Haastattelukysymysten teemat lähetimme kuraattoreille ja perhetyöntekijälle sähköpostilla viikkoa ennen haastattelua, jotta he ehtivät hieman valmistautua haastattelutilanteeseen. Teimme perhetyöntekijän haastattelun Porstua ry:n tiloissa ja haastattelu kesti noin puoli tuntia. Opiskeluhoollon kuraattoreiden haastattelut toteutimme heidän toimipisteessään. Haastattelujen kestot vaihtelivat puolesta tunnista tuntiin ja haastattelutilanteet sujuivat luontevasti.

8.3 Aineiston analysointimenetelmänä sisällönanalyysi

Tutkimusaineiston analysointi alkoi nauhoitettujen haastattelujen litteroinnilla. Litteroimme haastattelut sana sanalta haastattelussa puhutun mukaisesti. Puhtaaksikirjoituksessa emme huomioineet taukoja, naurahduksia, yskäisyjä ynnä muita ei-kielellisiä viestejä. Vilkan (2015) mukaan litteroinnilla tarkoitetaan aineiston muuttamista tutkittavaan muotoon, jolloin nauhoitettu haastatteluaineisto muutetaan tekstiksi. Litterointi on välttämätöntä laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetuissa tutkimuksissa. Haastatteluai-

neiston muuttaminen tekstimuotoon auttaa tutkimusaineiston analysoinnissa, luokittelussa ja aineiston ryhmittelyssä. Litteroinnin tarkkuuden määrittää se, mitä tutkimuksella tavoitellaan ja mitä lähestymistapoja tutkimuksessa käytetään. (Vilkkä 2015, 137.) Litteroinnin tarkkuudelle ei ole vain yhtä ainoata ohjetta. Litteroinnin aloituksessa olisi tiedettävä, millaista analyysia aiotaan tehdä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 222.) Litteroinnissa tuli eteen tilanteita, ettei aina ei kuullut kunnolla, mitä haastateltava sanoi. Oli kuunneltava sana uudestaan ja uudestaan virheiden välttämiseksi. Teimme haastatteluiden litteroinnin heti haastatteluita seuraavina päivinä. Litteroinnin jälkeen aloitimme analysoinnin niin, että tulostimme litteroidut tekstit. Luimme aineiston useaan kertaan huolella läpi sana sanalta puhutun mukaisesti. Litteroitua aineistoa kertyi kaikkiaan 18 sivua. Koodeina käytetyt lyhenteet ovat N1 (nuori), P1 (perhetyöntekijä) ja K1, K2, K3 (kuraattorit).

Valitsimme aineiston analysointimenetelmäksi sisällön analyysin. Analysoinnin aluksi alleviivasimme tärkeimmät kohdat ja päätimme, mitkä asiat meitä kiinnostavat ja mitkä sopii meidän tutkimusongelmaan. Merkitsimme konseptin reunaan pelkistetyt ilmaukset, jotka kohtasivat tutkimuskysymysten kanssa. Luokitellusta aineistosta teimme lausekokonaisuuksia ja etsimme yhtäläisyyksiä ja eroja. Teemahaastattelun teemat auttoivat hyvin paljon erittelemään aineistosta meidän tutkimuksellemme oleellisen tiedon. KvaliMOTV:n ohjeen mukaan Teemahaastattelussa teemoihin kohdistunutta haastattelua on luontevaa analysoida teemoittain. Tutkijan on kuitenkin hyvä tiedostaa, että ennakkoon valitut teemat eivät välttämättä kohtaa niitä teemoja, jotka aineiston analysoinnissa nousevat aineiston sisältöä ja tutkimusaihetta jäsentäviksi. (KvaliMOTV i.a.b.) Sisällönanalyysissä aineisto kerätään muotoon, jossa siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysillä tehtyjä tutkimuksia kritisoidaan, koska tutkija on saattanut kuvata hyvinkin tarkasti analyysin, mutta ei kykene tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Aineiston pelkistäminen eli redusointi tarkoittaa, että auki kirjoitetusta haastatteluaineistosta karsitaan kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen pois tiivistäen tai osiin pilkkoen. Redusointia ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta olennaiset ilmaukset. Ryhmittelyvaiheessa eli klusteroinnissa aineistosta nousseet ilmaukset käydään tarkasti läpi samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä etsien. Samaa asiaa tarkoittavat ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisällön mukaan, esimerkiksi ilmiön ominaisuuden mukaan. Aineiston klusteroinnin jälkeen tehdään aineiston abstrahointi. Siinä tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotellaan ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäi-

sinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Aineistoa voidaan analysoida selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa, jossa käytetään päätelmien tekoa ja tilastollista analyysia. Toisessa ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään sekä päätelmien tekoa että laadullista analyysia. (Hirsjärvi ym. 2015. 225.)

Laadullisessa tutkimuksessa elämänläheisyys ja aineiston runsaus tekevät analyysivaiheesta haastavan ja toisaalta mielenkiintoisen. Tutkija voi viettää viikkoja tai jopa kuuksia yrittäessään luoda järjestystä ilmiöihin ja tulkitakseen haastateltavien vastaukset totuudenmukaisesti. Aineistoa voi olla paljon ja tutkija ei pysty kaikkea hyödyntämään. Kaikkea materiaalia ei ole tarpeen analysoida. Laadullisen aineiston tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, sisällönerittely, tyypittely, keskusteluanalyysi ja diskurssianalyysi. (Hirsjärvi ym. 2015, 224–225.) Kerroimme haastateltaville saatekirjeessä, että aiomme poistaa mahdolliset tunnistetiedot. Aineiston analysoinnissa tuli eteen tilanne, jossa oli mainittu muun muassa paikkakunta ja henkilön asioimisen kohde. Jätimme nämä aineistosta kokonaan pois tunnistettavuuden vuoksi. Kuulan (2011) mukaan aineiston anonymisoinnilla tarkoitetaan tunnistettavuuden poistamista aineistosta tai niiden muuttamista. Tutkimusaineiston keräysvaiheessa pitää tutkittavia aina informoida siitä, miten aineisto anonymisoidaan. (Kuula 2011, 112.) Kerätty aineisto sisältää vastauksen asetettuun tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymyksiin. Aineisto käsitellään analyysimenetelmällä. (Kananen 2014, 43.)

Aineiston analysoinnissa tuli eteen ongelma, sillä meillä ei ollut kuin yhden nuoren ja yhden perhetyöntekijän haastatteluaineisto, joissa haastattelun teemat ja haastattelukysymykset erosivat joko täysin tai joiltakin osin kuraattoreille osoitetuista teemoista ja kysymyksistä. Nuoren haastatteluaineisto käsiteltiin yksittäistapauksena, koska sille ei ollut vertailupohjaa. Nostimme haastatteluaineistosta meidän tutkimusongelman kannalta merkitykselliset asiat. Perhetyöntekijän haastatteluaineiston kohdalla teimme niin, että vertailimme perhetyöntekijälle osoitettua kolmea samaa teemaa kuraattoreille osoitettuihin teemoihin ja kahta teemaa omanaan, sillä vertailupohjaa ei ollut. Perhetyöntekijän haastattelukysymyksistä meiltä jäi haastattelutilanteessa kysymättä kysymys perhetyön merkityksestä nuorelle. Kysyimme sitä häneltä myöhemmin sähköpostin ja puhelimen avulla ja lopulta saimme sitä kautta vastauksen.

9 TUTKIMUSTULOKSET

9.1 Ennaltaehkäisevän perhetyön merkitys nuoren elämässä

Perhetyön merkitys- teemakysymyksellä halusimme selvittää millaisena perhetyöntekijä ja ohjaavat tahot ovat nähneet perhetyön merkityksen nuoren elämässä ja millaisena mahdollinen muutos on näkynyt. Kolmesta kuraattorista kaksi ohjasi nuoren perhetyöhön. Kahden kuraattorin antamissa vastauksissa ilmeni, että nuoren kanssa tehtävä työ oli tulevaisuuteen tähtäävää, positiivista ajattelua onnistumisten kautta sekä nuoren psyykkisen ja sosiaalisen pääoman vahvistamista. Tulevaisuuteen tähtäävä työ oli suunnitelmia opintojen etenemisestä sekä nuoren tulevaisuudensuunnitelmien selkeyttämistä. Positiivisessa ajattelussa huomio kiinnittyi nuoren onnistumisiin. Psyykkisen ja sosiaalisen pääoman vahvistamisessa nuoren verkostoja laajennettiin ja etsittiin ystäviä. Nuorelle tarjottu apu oli myös käytännön asioiden hoitoa, kuten perhetyöntekijän kanssa Kelan hakemusten täyttämistä. Nuorten oma kokemus oli, että perhetyö on ollut mielekästä, sillä he olivat sitoutuneet perhetyöhön eivätkä olleet keskeyttäneet sitä tai kieltäytyneet siitä. Yksi kuraattoreista kertoi, että perhetyöstä saatavaa hyötyä on nuoren kohdalla vaikea vielä arvioida. Muutokset eivät tule nopeasti ja mahdolliset vaikutukset voivat näkyä pidemmän ajan päästä nuoren oman toiminnan ohjauksessa ja arjessa selviytymisessä. Kuraattori jatkoi, että erään nuoren kohdalla nyt näkyviä perhetyön vaikutuksia on näkynyt nuoren kotona.

Jos sitä hyötyä ajattelee ni ajattelen sillä lailla että kun oli perhe tuttu ja yhenki pojan kohalla ni tää perhetyö oli tosi merkittävää ku oli loppupalaveri ni nuori ite sano, että on ollu vaihtelua ja mukavaa toimintaa. Hän oli semmonen nuori joka oli tavallaan neljän seinän sisällä, ei ollu kaverisuhteita eikä sosiaalisia suhteita ja tietokoneella pelas ni sitte tää perhetyö alko ni hän oli käyny salilla ja sitte oli käyny juoksemassa Cooperin ja siis perhe oli tosi tyytyväinen ja nuori ite siitä että oli muutaki toimintaa sitte kun pelkästään neljän seinän sisällä. (K3)

Mehä ei voia vielä sitä hyötyä niinku arvioida tässä vaiheessa, et se varmaan näkyy sitten pitemmän päällekkä nuoren niinku siinä oman toiminnan ohjauksessa ja arjessa selviytymisessä ja minkä verran sitte tää on vaikuttanu sinne kottiinki. Et saatto olla et jonku nuoren kohalla niitä myöhästymisiä ei ollu niinku, ne ei ollu lakannu kuitenkaa mut sit siellä kotona oli tapahtunu muutoksia paljo. (K3)

Perhetyöntekijän mukaan ennaltaehkäisevällä perhetyöllä voi olla parhaimmillaan iso merkitys nuoren elämässä. Vastauksessaan hän nosti esille itsenäistyvän nuoren ja hänen vanhempiensa mahdolliset vuorovaikutukselliset vaikeudet, joissa nuori ei ymmärrä vanhempaa eikä vanhempi nuorta. Työntekijä toimii tällaisissa tilanteissa siltana nuoren ja vanhemman välillä sopivia toimintatapoja apuna käyttäen. Perhetyöntekijä kertoi, että luottamus työntekijän ja nuoren välillä on tärkeää ja että he voivat yhdessä miettiä, millä tavoin ja mitä he vanhemmille kertovat. Vastauksessaan perhetyöntekijä mainitsi myös, että kaikilla vanhemmilla ei ole tarvittavia resursseja, taitoja tai aikaa osallistua nuoren elämään ja tukea häntä esimerkiksi harrastuksissaan. Lisäksi hän kertoi, että joskus vanhemman on vaikea nähdä oman nuoren erityisyys ja usein vanhemman voi olla vaikea kohdata esimerkiksi erilaiset neuropsykiatriset haasteet, jolloin perhetyöstä on myös iso apu. Vastauksessaan perhetyöntekijä kuvasi, kuinka monet vanhemmat pitivät hyvänä, että nuorella oli aikuinen, jolle puhua asioista ja jolle myös he pystyivät purkamaan omia ajatuksiaan. Lopuksi perhetyöntekijä kertoi, että parin vanhemman kohdalla ymmärrys oman nuoren käyttäytymistä kohtaan selvästi kasvoi.

Nuorelta emme kysyneet perhetyön merkitys-teemakysymystä, mutta perhetyön toimivuus- teemakysymykseen vastatessaan hän koki perhetyön merkityksen tärkeänä, josta oli suuri apu. Hänellä oli paljon asioita, joita hänen piti hoitaa, mutta ei kyennyt tässä elämäntilanteessa niitä hoitamaan, joten perhetyöntekijät olivat hänen tukenaan ja ohjasivat oikeiden palvelujen pariin. Tärkeänä nuori koki, että perhetyöntekijät lähtivät hänen mukaansa hoitamaan asioita, koska hän ei olisi kyennyt yksin menemään. Kerran viikossa tapahtuvat tapaamiset olivat nuorelle riittäviä. Hän sai silloin puhua mieltään painavista asioista ja sai riittävää ohjeistusta asioidensa hoitamiseen. Nuorelle oli tärkeää tietää, että hän voi soittaa aina tarvittaessa perhetyöntekijälle, jos tarve niin vaatii.

Kun on ite just eronnu, niin ei vaan jaksanu ottaa kaikkea vastaan. Mutta niiku, mulla ei ollu ketään, kellä mä olisin voinu puhua. Ja sit kokoajan kasaantua noita asioita. Koulukäynti niiku kärsi, en käynyt puoleen vuoteen koko koulussa. Tai taisin mä kerran kuussa siellä käydä. Olen aika arvaamaton ihminen ja kaikki rahat, mitä mulla jäi eron jälkeen, niin kaikki oikeestaan meni alkoholiin. (N1)

9.2 Ennaltaehkäisevän perhetyön yhteistyön merkitys

Kysyimme teemahaastattelun avulla yhtenä teemana kaikilta haastateltavilta, millaiseksi he kokivat yhteistyön merkityksen. Nuorelta kysyimme millaista yhteistyö perhetyöntekijän kanssa oli ollut. Tuloksista ilmeni, että nuori koki yhteistyön hyväksi. Hänelle oli tärkeää, että pystyi puhumaan luottamuksellisesti ja hänen asioitaan ei kerrota ulkopuolisille. Nuori koki, että häntä kuunneltiin ja hänen toiveensa otettiin huomioon. Hän sai itse hoitaa asiansa, mutta piti tärkeänä, että sai tarvittaessa tukea ja ohjausta.

Minusta oli tosi hyvä ja hyödyllinen oikeestaan. Minullakin kumminkin oli monta eri paikkaa, minne mun olisi pitänyt mennä, kuten kouluasioita hoitelee ja mulla oli niin paljon asioita, joita mun olisi pitänyt hoitaa ja tän kautta mä niin kuin pääsin siihen hommaan mukaan tota tota, se niin kuin jelpas mua tekee näitä asioita. (N1)

Teemahaastattelun kysymyksellä yhteistyön merkityksestä halusimme selvittää ohjaavien tahojen, perhetyöntekijöiden ja hanketyöntekijöiden välistä yhteistyötä. Vastaukset jakautuivat niin, että kaksi kuraattoria ja perhetyöntekijä kertoivat perhetyön prosessiin kuuluvien toimijoiden välisen yhteistyön olleen hyvää ja sujuvaa. Eroavaisuutena näiden kuraattoreiden välillä oli, että toinen heistä koki aloituksessa toimintamallien olleen hukkassa. Kahden kuraattorin vastauksessa nousi esille nopea perhetyön aloitus ja yhteisten palaverien järjestyminen nopeallakin aikataululla. Nämä kaksi kuraattoria kokivat hyväksi sen, ettei heidän ja perhetyöntekijöiden välillä ollut "välikäsiä" eikä turhaa byrokratiaa ja se edisti perhetyön nopeaa aloittamista.

Palaverit järjestyny tosi helposti. Sillain on löytyny ajat, aikataulut hyvin ja sovitaan jo hyvissä ajoin. Hyvin semmosta sujuvaa ja niinku avointa ja just siinäki semmonen matalan kynnykse ajatus toteutuu. Että ei oo semmosta turhaa byrokratiaa tai että joutuis tavottelemaan ihmisiä hirmu pitkään vaan että saa heti kiinni ni se on hirmu tärkeetä nuorenki kannalta. (K2)

Yhden kuraattorin vastaus erosi toisista, sillä hän koki yhteistyön jääneen etäiseksi omien työkuvioiden vuoksi. Hän koki, että jos toiminta olisi ollut oman paikkakunnan järjestämää, olisi se saattanut madaltaa yhteistyön kynnyksiä.

Kyl minä ite nään sillee et kaupunki järjestäs tätä palvelua jollai tavalla ja ois kaupungin niinku omaa toimintaa ni ehkä se madaltas monenlaisia kynnyksiä sitte. (K1)

Nuoren ja vanhempien kanssa tapahtunutta yhteistyötä kaksi kuraattoria ja perhetyöntekijä kuvasivat hyväksi. Ne vanhemmat, jotka eivät konkreettisesti perhetyössä ole mukana, ovat kuitenkin tietoisia että perhetyötä on tarjolla. Yksi kuraattori mainitsi vastauksessaan yhteistyön yhdeksi rajoittavaksi tekijäksi täysi-ikäisyyden ja sen tuomat haasteet tiedottamisessa. Nuorelle pyritään puhumaan perheen tärkeydestä.

Siinä on myöskin se, että kun on täysikäistä kyse jos ei anna luppa sitte ettei saa olla vanhempiin yhteydessä ni eihän sitä sitte olla, mutta sitte taas pyritään niinku luomaan semmosta ajatusta siitä että ne vanhemmat on tärkeitä ja perhe on tärkeä että sitte vois tiivistää sitä yhteistyötä ja varsinki jos eri paikkakunnalla assuu, on tullu tänne Pieksämäelle opiskelemaan ja vanhemmat assuu jossai muualla ni sitte kuitenkin ois se yhteistyö siinä olemassa. Koska sitä kautta saatais niinku tietoo vähän sitä taustaakin että mitä siellä kotona ja minkälaista se on ollu ja minkälainen on ollu nuorempana. (K2)

Vastauksissa perhetyöntekijä ja yksi kuraattori mainitsivat yhdeksi perhetyön haasteeksi vanhemmat. Kuraattori kertoi haasteeksi nousseen erään vanhemman ennakkoluulot perhetyötä kohtaan. Perhetyöntekijä kertoi, ettei kaikkien nuorten vanhemmilla ollut aikaa perhetyölle.

Yks vanhempi oli sillee vähä skeptine että ei meitä perheessä ole semmosia ongelmia. Tää poika asu syrjäkylällä. Mä yritin sitä selittää, että nyt on kyse siitä että tää teidän poika pääsee myös tänne kaupunkiin ja niitten harrastusten pariin että ei oo kotona koneella koko ajan. Että ei tällä oo välttämättä mitään tekemistä teidän niinku kodin tämmösten perhedynamiikan kans. Poika olis ehkä jollai tavalla halunnut mut äiti ilmotti sitte että ei he kuitenkaa lähe tähä mukaan. Siitä jäi vähä ehkä semmonen vähä surullinen kaiku, että ne ennakkoluulot tais ollakki sillä vanhemmalla eikä sillä nuorella. (K1)

Joidenkin kanssa mie aattelen, että se ois voinu olla tiiviimpää, että mielellään oisin joitakin vanhempia ehkä enemmän tavannu, mutta syystä tai toisesta se ei oo ehkä heidän aikatauluihinsa sopinut. (P1)

9.3 Ennaltaehkäisevän perhetyön työmenetelmät

Haastattelussa kysimme perhetyössä käytettävistä työmenetelmistä perhetyöntekijältä nuori perhetyön asiakkaana- teemassa ja nuori vastasi kysymykseen yhteistyö perhetyöntekijän kanssa- teemassa. Nuorelle varsinaista työmenetelmä- kysymystä ei haastattelussa kysytty vaan vastaus nousi esille erilaisessa muodossa.

Nuori ei itse kyennyt hoitamaan huonontuneen elämäntilanteensa takia päivittäisiä asioita. Hän koki, että perhetyöntekijä ohjasi ja tuki häntä oikeiden palvelujen pariin. Nuori koki tärkeänä, että perhetyöntekijä kuunteli häntä ja oli tarvittaessa tavoitettavissa.

Perhetyöntekijä käytti voimavara- ja ratkaisukeskeistä työmenetelmää. Hän koki myös, että yhteisen tekemisen ja toiminnan kautta nuoreen sai paremmin yhteyden.

Voimavaraista ja ratkaisukeskeistä menetelmää käytän paljon. Käytän ihan NLP:tä ite ja tietysti neuropsykiatrisesta valmennuksesta tulee piirteitä ja toiminnallisuutta. Meillä on ollu sellaisia toiminnallisia tapaamisia myös. (P1)

9.4 Ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämisehdotukset

Teemahaastattelussa kysimme nuorelta mitä toivomuksia hänellä oli perhetyölle ja nuoren kokemus oli, ettei hänellä ollut kehittämisehdotuksia ja hän sai perhetyöltä riittävän tuen.

Ei oikeestaan sellaista oo. Mun omalle kohdalle ainakin on ollu riittävä. Että mun mielestä järjestelmä toimii periaatteessa. (N1)

Perhetyöntekijälle ja oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoreille esitimme haastattelussa kysymyksen mitä parantaisit tai kehittäisit perhetyössä ja millaisena he kokivat tällaisen perhetyön-mallin tulevaisuudessa. Perhetyöntekijän ja yhden kuraattorin näkemys oli se, että tulevaisuudessa pitäisi miettiä miten tällaista perhetyötä tuodaan vanhempien tietoisuuteen. Perhetyöntekijä panostaisi enemmän perhetyön aloitukseen. Kuraattorin mukaan perhetyö- sana saattaa säikäyttää vanhempia ja tuoda sellaisia ajatuksia, etteivät he osaa kasvattaa lastaan.

Kaksi kuraattoria painottivat vastauksissaan vanhempien roolia perhetyössä. Vanhempien voimavarat ja pelot nuoren itsenäistyessä olisi tärkeää huomioida.

Kehittäisin sitä siihe suuntaan enemmän, että sitä ei niin paljon korostettas että ne kaikki lomakkeet ja yhteishaut ja kaikki nämä, ku ne yleesä sujuu, vaan niinku just se rinnalla kulkeminen ja semmonen peilinä oleminen sille nuorelle ja sen nuoren identiteetin vahvistaminen. Ja kyl mä kehittäisin sitä siihenki suuntaan että ainaki kiinnittäisin huomiota siihen että siinä itsenäistymisvaiheessa on paljon semmosta et nuorta ei lasketa sieltä kotoota pois, on myös niin päin että vanhempien pelot on niin suuret että nuori ei pääse itsenäistymään oikei sitte. Se on vanhemmillekki kova paikka ku se viimene vaikka tai ainokainen lähtee sieltä itsenäistymään ni sehän saattaa olla vanhemmillekki kriisin paikka. Jos vanhempien keskinäinen suhde ei oo kunnossa ni sit se saattaa näkyä semmosena et se vanhempi ei laske itsenäistymään sitä nuorta. (K1)

Yksi kuraattori mainitsi vastauksessaan, että toimintamallien ja perhetyön prosessin kuvaus pitäisi olla selkeä. Nuoren arviointeja hän pitää myös tärkeinä, sillä niissä voidaan katsoa nuoren tilanne, mitä hänelle kuuluu ja arvioida onko tavoitteisiin päästy.

10 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuudessaan haasteellinen, mutta samalla opettavainen prosessi. Perhetyö oli aiheena mielenkiintoinen, mutta jatkuvasti muuttuvat tilanteet, kuten haastatteluiden saamisen hankaluus toivat epävarmuutta työhöme. Koimme prosessin ajan pelkoa siitä, joudummeko vaihtamaan koko opinnäytetyön aiheen. Lisäksi haastetta toi aiempien tutkimusten vähyyks. Opinnäytetyöprosessia olemme työstäneet puolitoista vuotta yhteistyössä Huoltamo-hankkeen työntekijöiden kanssa. Mielestämme tällainen nuorten kanssa tehtävä työ on erittäin tärkeää ja ajankohtaista. Tulevaisuudessa painottaisimme matalankynnyksen ja kolmannen sektorin palvelujen hyödyntämistä yhteistyössä kunnallisten palveluiden kanssa. Yhteistyön tärkeys korostuu tutkimuksemme tuloksissa.

10.1 Tulosten tarkastelua ja johtopäätökset

Tutkimuksellamme haimme vastausta siihen, millaisia kokemuksia ennaltaehkäisevästä perhetyöstä on ollut. Haastetta tulosten vertailuun toi aineiston niukkuus.

Tutkimustuloksista ilmeni, että nuorelle perhetyöstä oli suuri apu. Avunsaanti kohdistui elämänhallinnan ongelmiin, joita nuori sai perhetyön avulla järjestykseen. Kuraattorit määrittivät perhetyön nuorille tärkeäksi ja mielekkääksi. Kuraattoreiden vastausten perusteella perhetyön merkityksen näkeminen on tässä vaiheessa vaikeaa, vaikka pieniä merkkejä vaikutuksista jo näkyikin. Kuraattorit painottivat sitä, että muutokset nuoren toiminnassa eivät tule nopeasti ja mahdolliset vaikutukset voivat näkyä pidemmän ajan päästä nuoren oman toiminnan ohjauksessa ja arjessa selviytymisessä. Perhetyöntekijän antamasta vastauksesta nousi esille, että kaikilla vanhemmilla ei ole nuoren tukemiseen tarvittavia resursseja, taitoa tai aikaa.

Tuula Uusitalo (Määttä 2007) kertoo nuoruusajan yksinäisyyttä käsittelevässä kirjoituksessaan siitä, miten yhä harvemmalla vanhemmalla on aikaa, taitoa tai kiinnostusta keskustella nuorten kanssa heidän mieltään painavista asioista. Lisäksi aikuiset saattavat turhaan arkailla lähestyessään murrosikäistä. Aikuisten tulisi suhtautua kärsivällisesti, vaikka nuori käyttäytyisi välillä torjuvasti ja aggressiivisesti, kun he osoittavat kiinnostustaan osallistua nuorten elämään. Uusitalo viittaa kirjoituksessaan Stakesin tutkimukseen,

jonka mukaan 14–18-vuotiaista nuorista noin viidesosa ilmoitti kokevansa vanhemmuuden puutetta. Tämän lisäksi kolmasosa nuorista kertoi, etteivät heidän vanhempansa tienneet, missä he viettivät viikonloppuisin aikaa. (Määttä 2007, 25.)

Tulosten vertailu aiempiin tutkimuksiin on vaikeaa, sillä täsmälleen samanlaista tutkimusta ei aiemmin ole tehty. Opinnäytetyössä asiakasperheiden kokemuksista ennaltaehkäisevästä perhetyöstä Perhepiste Nopeassa (Kosunen, Kwok & Planting 2011) löytyy yhtäläisyytenä työmenetelmä, jossa perheitä autetaan löytämään omat voimavaransa. Tutkimuksemme tuloksista löytyi yhtymäkohtia myös Perhepiste Nopean (Tampere 2015) toimintaan: Perhepiste Nopean toiminta on pikaista apua perheelle, ja myös meidän tutkimustuloksissa esiin tuli perhetyön nopea aloittaminen.

Tuloksista nousi esille, että toimijoiden välinen yhteistyö koettiin pääasiassa hyväksi ja mutkattomaksi. Toimijat kuvasivat keskinäistä vuorovaikutusta toimivaksi, sillä siihen avoimuutta ja sujuvaa asioiden tiedotusta. Yksi kuraattoreista mietti, että jos perhetyö olisi toteutettu oman paikkakunnan toimintana, olisiko se madaltanut yhteistyön kynnystä. Vanhempien sitoutumisessa perhetyöhön oli vaihtelevuutta ja jotkut vanhemmat olivat toisiaan tiiviimmin perhetyössä mukana. Nuori koki perhetyöntekijän välisen yhteistyön toimivaksi ja hän sai tarvittavan tuen ja ohjauksen.

Myöhäsen (2016) tutkimuksessa kerrottiin Ohjaamoiden toiminnan periaatteista, joista nuoren sosiaalisten taitojen sekä nuoren omien voimavarojen vahvistaminen toimivat yhtymäkohtina meidän tutkimustuloksiimme. Ohjaamoita ja Huoltamo-hankkeen ennaltaehkäisevää perhetyötä yhdistää myös se, että nuoren toimintasuunnitelma laaditaan yhdessä nuoren kanssa. Myöhänen kertoo tutkimustuloksissaan ohjaustoiminnan perustaksi luottamuksen, jonka tärkeys korostuu myös meidän tutkimustuloksissamme. Ohjaamoiden toiminnan tavoitteissa mainitaan myös byrokraattisten ja hallintorajoja korostavien vanhojen palvelujärjestelmien rikkominen. Tämä nähtiin myös meidän tutkimustuloksissamme positiivisena asiana. (Myöhänen 2016, 128–129.)

Seinäjoella toimi vuosina 2008–2011 Pilari-hanke, jossa kohderyhmänä olivat lapset, nuoret ja heidän perheensä. Toiminnassa tarjottiin kohderyhmälle moniammatillista tukea, jonka tavoitteena oli varhainen puuttuminen ennen lastensuojelua. Yhtäläisyytenä tutkimustuloksiimme myös Pilarissa oleville nuorille tarjottu apu oli muun muassa elämänhallinnan ongelmiin puuttumista.

Tuloksissa ilmenevissä kehittämistarpeissa nousi esille se, millä tavalla perhetyö tuodaan vanhemmille tiedoksi. Perhetyön aloitukseen tulisi panostaa paremmin palvelun

selkeyden vuoksi. Tuloksissa ilmeni, että vanhemmilla saattaa olla suuria tunteita, kuten pelkoa nuoren itsenäistymistä kohtaan. Vanhemmilla voi olla myös sellaisia voimavaroja, joita olisi hyvä hyödyntää perhetyössä. Lisäksi tuloksissa mainittiin kehittämistarpeina työntekijöiden selkeät toimintamallit ja perhetyön prosessin kuvaus.

10.2 Eettisyys ja luotettavuus

Suomen lainsäädännössä ei ole kohtaa, jossa todettaisiin kuka saa päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Lähtökohtaisesti alle 18- vuotiaiden tutkimiseen tarvitaan huoltajien suostumus. Käytännössä on nähty, että lapsen osallistuminen tutkimukseen on henkilökohtainen asia, joista huoltaja saa lain mukaan päättää. Huoltajan tulee kuitenkin keskustella lapsen kanssa asiasta ennen päätöksen tekoa. Tässä täytyy huomioida lapsen ikä ja kehitystaso. (Lagström ym. 2010, 33.) Eettinen asenne näkyy opinnäytetyön valinnassa, tiedon hankinnassa sekä siinä, kuinka prosessista ja tuloksista puhutaan ja miten tuloksia sovelletaan. Eettisten kysymysten asettelu tulee näkyä tekstissä koko opinnäytetyöprosessin ajan. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 11–12.) Tutkimuksissa ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan siten, että annetaan heille itselleen mahdollisuus päättää tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuville on annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta, jotta päätös osallistumisesta onnistuisi. Lisäksi tutkittaville tulee kertoa tutkimuksen perustiedot, toteuttajat ja tutkittavilta saadun aineiston käyttötarkoitus. (Kuula 2006, 61–62.) Tähän opinnäytetyötutkimukseen piti alun perin osallistua nuoria ja heidän vanhempiaan. Kuitenkaan usean yhteydenoton jälkeen emme saaneet ainuttakaan vanhempaa haastatteluun mukaan. Pohdimme sitä, miten monta kertaa yhteyttä voi ottaa. Yhteydenotto tapahtui sähköpostiviestin välityksellä.

Henkilöt, jotka ovat mukana tutkimus- tai kehittämishankkeissa ovat halutessaan oikeutettuja lukemaan antamiensa tietojen perusteella omaa asiaansa käsittelevää tekstiä. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 13.) Henkilöt, jotka ovat mukana Huoltamo-hankkeen ennaltaehkäisevän perhetyön opinnäytetyön prosessissa saavat halutessaan luettavakseen valmiin opinnäytetyön. Informoimme perhettä tutkimuslupapyyntö- lomakkeessa mahdollisuudesta saada opinnäytetyö luettavaksi.

Opintojen aikana harjoittelimme kriittisyyttä eri tehtävien ja oppimistilanteiden reflektoinnissa. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä (2010) määrittelee, että eettinen reflektio on sitä,

miten sosionomi kykenee tarkastelemaan omaa toimintaa eettisten periaatteiden pohjalta. Opinnäytetyötä tehdessä tulee kiinnittää huomio kriittisyyteen ajattelussa ja toiminnassa. Hankitun tiedon on oltava merkityksellistä opinnäytetyön kannalta. Tiedon alkuperä ja luotettavuus on selvitettävä. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 13–14.) Analysointivaiheessa olimme tarkkoja, ettei oma ajatuksemme vaikuta lopputulokseen. Tuloksissa esitimme haastateltavien sanomisia sitaatteina ja pyrimme opinnäytetyösämme käyttämään mahdollisimman uutta ja luotettavaa lähdemateriaalia. Tutkimusaineiston vähäinen määrä voi vaikuttaa luotettavuuteen, sillä emme voineet tehdä kovin laajoja johtopäätöksiä esimerkiksi pelkästään yhden nuoren kokemuksesta. Jatkotutkimusta ajatellen olisi hyvin tärkeää saada nuorten ja perheiden kokemuksia kuuluviksi. Hirsjärven (2015) mukaan hyvässä eettisessä tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkijan tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta opinnäytetyössä sekä kunnioittaa muiden tutkijoiden töitä. Opinnäytetyöntekijän tutkimus on toteutettu, suunniteltu ja raportoitu tieteellisesti ja yksityiskohtaisesti asetettujen vaatimusten tavalla. Toisten tekstien plagiointi on luvaton lainaamista, kuten myös omien tutkimusten plagiointi. Tulosten tulee olla todellisia, eikä niitä saa kaunistella tai sepitellä. Raportoinnin tulee olla selkeää ja todellista tietoa antavaa. (Hirsjärvi ym. 2015, 23–27.) Toisin toimimisen mahdollisuudet alkoivat näkymään selkeämmin, kun teimme haastatteluiden yhteenvetoa ja laadimme lopullista raporttia. Huomasimme muun muassa, että olisimme voineet yhtenäistää haastatteluiden teemat keskenään vertailukelpoisiksi. Tämä olisi helpottanut huomattavasti aineiston analysointia.

10.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on psyykkis-emotionaalista kasvua aikaisempaa laajempaa ammatillisuutta kohti. Kasvuun kuuluu muun muassa yksilön henkiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen muutokseen liittyviä asioita. Ammatillinen kasvu on prosessi, jonka kehitysvauhti vaihtelee. Opiskelija saattaa kokea ajoittaisia pysähdyksiä, jolloin hän ei kyseenalaista omaa ajattelutapaansa, toimintaansa tai arvomaailmaansa. Ammatillinen kasvu koostuu kolmesta vaiheesta, jotka ovat ammatinvalinta, ammattiin kasvaminen ja ammatissa kehittyminen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 33.)

Ammatillisen kasvun kehittymisen tavoitteita asetimme perhetyön asiantuntijuuteen liittyen. Koimme haastatteluja tehdessämme, miten tärkeää oli saada ennaltaehkäisevän perhetyön ohjaavien tahojen ja perhetyöntekijän ääni kuuluviin. Heidän haastattelunsa toi tehtävään todellista kuvaa koko perhetyön prosessista ja samalla me opinnäytetyön

tekijöinä saimme oppia perhetyöstä. Lisäksi saimme tutustua kuraattoreiden työhön, sillä nykyisellä sosionomikoulutuksella voi työskennellä koulukuraattorina. Harmillista oli, että yksi nuori on vain mukana tuomassa asiakkaiden ääntä kuuluviin. Nuorta haastateltaessa hänen koko olemuksestaan huokui se rauha, että hän oli saanut elämänsä kuntoon. Hänen haastattelusta nousi hyvin selvästi esille, että perhetyöstä on ollut hänelle apua. Sosionomiksi opiskelun aikana olemme saaneet hyvät valmiudet työelämään. Jatkuva kasvaminen ja ammatissa kehittyminen tapahtuvat sosionomin työtä tehdessä. Itse-reflektointi- ja jatkuva tiedonhankintataito kuuluvat sosionomin valmiuksiin ja ammatissa kehittymiseen. Opinnäytetyön aikana koimme, että tilanteet voivat muuttua äkillisesti ja sosionomin tulee olla valmis toimimaan muuttuvissa tilanteissa. Sosionomin työtä ohjaa sosiaalialan eettiset ohjeet, jotka ovat olleet myös meidän ammatillisen kasvumme perusta. Sosiaalialalla tavoitteena on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalialalla on hyväksyttävä ja ymmärrettävä ihmisoikeudet ja puolustettava niitä joka tilanteessa. Sosiaalialan ammattilaisen tulee kunnioittaa asiakkaan oikeuksia ja itsemääräämisoikeutta, vaikka se olisi ristiriidassa omien näkemysten kanssa. Asiakkaan tulee voida vaikuttaa omiin valintoihinsa ja toimintaansa, jolloin ammattilainen työssään tukee ja vahvistaa asiakkaan valintoja ja parantaa asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Ammattilaisen tulee olla luottamuksen arvoinen ja kohdella yksilöllisesti jokaista asiakasta. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2013, 7–9.)

Opinnäytetyöprosessin aikana jouduimme hyväksymään asioiden keskeneräisyyttä ja pohtimaan sekä sisäistämään opinnäytetyön laajuutta. Tiedonhankinta vaati meiltä erittäin paljon aikaa ja kärsivällisyyttä. Opinnäytetyömme tulee mielestämme tarpeeseen, koska tämä on uudenlainen malli työskennellä nuorten kanssa ja sitä on tutkittu vielä niukasti.

LÄHTEET

- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2015. Ohjaamo-hankkeet käynnistyneet Hämeessä. Viitattu 26.8.2016. <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/hame/ohjaamo-hankkeet-kaynnistyneet-hameessa;jsessionid=0AF5A9452F3>
- Hartikainen, Piia. Porstua ry:n yrittäjä. Henkilökohtainen tiedonanto 27.11.2015.
- Hartikainen, Piia. Porstua ry:n yrittäjä. Henkilökohtainen tiedonanto 4.2.2016.
- Helminen, Jari (Toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus. 205–206.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Sirkka & Sajavaara, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 23–225.
- Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus. 93–184.
- Huoltamo-hankkeen hankehakemus 2015. Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020, Suomen rakennerahasto-ohjelma. Hankehakemus päivätty 14.1.2015.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita. 13–109.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvantitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 18–43.
- Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 70.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. 11–14.

- Kosunen, Marjo; Kwok, Sini & Planting, Alina 2011. Asiakasperheiden kokemuksia ennaltaehkäisevästä perhetyöstä Painopiste Nopeassa. Opinnäytetyö Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/26246>
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. 61–62.
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. 112.
- KvaliMOTV a. Teemahaastattelu. Viitattu 12.5.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- KvaliMOTV b. Teemoittelu. Viitattu 12.5.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Lagström, Hanna; Pösö, Tarja; Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa 2010. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nieminen, Liisa. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 33.
- Lapsiperheiden etujärjestö ry, i.a. Mieliäkirjoitukset. Torkkola Kaarina 2013. Joka ei vanhaa tunne, ei voi uutta ymmärtää. Viitattu 10.9.2016. http://lape.fi/artikkelit/lue/joka_ei_vanhaa_tunne_ei_voi_uutta_ymmartaa
- Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 6.7.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- Myöhänen, Sanna 2016. "Et jokainen löytäis parhaan version itsestään, niin siinähan olis jo paljon"-Ohjaamot ponnahduslautana omille nelmille koulutukseen ja työelämään kiinnittymisen näkökulmasta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 26.8.2016. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/50328/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201606153097.pdf?sequence=1>

Määttä, Kaarina 2007 (toim.) Helposti särkyvää. Tuula Uusitalo, nuoruusajan yksinäisyys. Helsinki: Kirjapaja. 25.

Määttänen, Eeva 2013. Teoriasta käytäntöön- ratkaisukeskeisiä työkaluja myönteisempään elämään. Helsinki: Books on Demand. 110.

Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy. 33.

Oppilaanohjauksen uudet tuulet 2011. OPPILAANOHJAUKSEN SEUDULLINEN KEHITTÄMINEN SEINÄJOELLA JA KAUHAVALLA VUOSINA 2008-2011. Viitattu 6.10.2016. https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitajakoulutus/siv.keskuksenhallinto/6G73kqmMf/Oppilaanohjauksen_uudet_tuulet.pdf

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 22.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Pieksämäki. 2014. a. Perhetyö. Viitattu 22.7.2016. <http://www.pieksamaki.fi/palvelut/sosiaali-ja-terveyspalvelut/perhetyo/>

Pieksämäki 2014. b. Opiskeluhoitosuunnitelma. Viitattu 27.11.2015. http://www.pieksamaki.fi/wp-content/uploads/oppilas-huoltosuunnitelma_0.pdf

Pieksämäki 2014. c. Hankkeet. Huoltamo. Viitattu 28.7.2016. <http://www.pieksamaki.fi/palvelut/hankkeet/huoltamo/>

Porstua 2015. Porstuan yrittäjäyhteisö. Viitattu 25.11.2015. http://porstua.fi/#_toimitilat

Pieksämäen Seudun Liikunta ry. Viitattu 29.11.2015. <http://psliikunta.fi/oppipaja-ammattillisen-kasvun-tukena/>

Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy. 27-32.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2013. Arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. Viitattu 27.8.2016. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikka-opas_2013_net.pdf

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2014, 1301/2014. Viitattu 10.9.2016. <https://www.innokyla.fi/documents/1533196/39b8870b-2043-4868-b1b6-c49ddf1822ca>

Sosiaalihuoltolaki 2014, 30.12.2014/1301. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 6.7.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki#L3P18>

Tampere 2015. Perhepiste Nopea. Viitattu 19.12.2015. http://www.tampere.fi/liitteet/p/5mWd3P8m6/nopean_yhteisesite.pdf

TE-palvelut 2015a. Ammatinvalinta ja uraohjaus. Viitattu 27.11.2015. <http://toimistot.te-palvelut.fi/etela-savo/ammatinvalinnan-ohjaus-ja-ura-suunnittelu>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 73–111.

Vilen, Marika; Seppänen, Paula; Tapio, Nina; Toivanen, Riikka (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 208–210.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. 137.

LIITE 1: Saatekirje

HYVÄ PERHETYÖN ASIAKAS!

PIEKSÄMÄKI 29.2.2016

Opiskelemme Pieksämäen Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomin tutkintoon joltavaa koulutusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta ennaltaehkäisevä perhetyö Pieksämäellä. Tutkimme millaisia kokemuksia nuorilla ja vanhemmilla on ollut perhetyöstä ja millainen merkitys sillä on ollut perheen arkeen.

Opinnäytetyö toteutetaan haastattelulla, johon kutsumme teidät osallistumaan. Haastattelun toteutusajankohta on perhetyön päätyttyä keväällä 2016.

Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä, luottamuksellisesti eikä kenenkään haastateltavan tiedot paljastu tuloksissa.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen!

Birgitta Tornberg, birgitta.tornberg@student.diak.fi

Katri-Helena Tolonen, katri-helena.tolonen@student.diak.fi

LIITE 2: Haastattelukysymykset nuorille

HAASTETTELUKYSYMYKSET NUORILLE

PERHETYÖN ALOITUS

Millaisia odotuksia sinulla oli perhetyön suhteen? (kun kuult perhetyöstä, mitä ajatuksia se herätti).

Kuka ohjasi perhetyöhön? (Mikä taho?)

Miten perhetyö käynnistyi? (Aloituspalaveri?)

YHTEISTYÖ PERHETYÖNTEKIJÄN KANSSA

Miten yhteistyö perhetyöntekijän kanssa alkoi?

Millaisena koit yhteistyön perhetyöntekijän kanssa? (Miten yhteistyö sujui? Saitko hyödyllisiä neuvoja ja ohjeita? Tulitko kuulluksi? Tulitko ymmärretyksi? Kysymme tarvittaessa miten?)

Millä tavoin toiveesi huomioitiin perhetyön aikana?

PERHETYÖN TOIMIVUUS

Millaista apua perhetyöstä on ollut?

-Kuvaile arkeasi ennen perhetyön alkamista (mieti päivääsi ennen perhetyön alkamista)

-Kuvaile arkeasi perhetyön päättymisen jälkeen (mieti päivääsi perhetyön päättymisen jälkeen)

Kerro toteutuneesta perhetyöstä omin sanoin.

Millaisena koit perhetyöntekijän tapaamiskerrat? (Oliko niitä riittävästi, koitko yhteydenpidon perhetyöntekijän kanssa riittäväksi?)

TOIVOMUKSIA PERHETYÖLLE

Mitä muuta toivoisit ennaltaehkäisevältä perhetyöltä?

PERHETYÖN PÄÄTYTTYÄ;

Voisitko suositella tämän tyylistä perhetyötä toisille nuorille? (Mikä hyvää? mikä huonoa?)

Mitä jäit kaipaamaan perhetyöltä?

Millä tavalla toiveesi/odotuksesi toteutuivat perhetyön suhteen?

LIITE 3: Haastattelukysymykset perhetyöntekijälle

HAASTATTELUKYSYMYKSET PERHETYÖNTEKIJÄLLE

ROOLIN KUVAUS PERHETYÖSSÄ

Mikä on sinun roolisi ennaltaehkäisevässä perhetyössä?

NUORI PERHETYÖN ASIAKKAANA

Miksi valitsitte juuri nämä nuoret asiakkaiksi? (valinnan perusteet)

Miten motivoitte nuorta perhetyöntekijän tapaamisiin?

Miten nuori sitoutui perhetyöhön?

Mitä työmenetelmiä käytitte nuoren kanssa? (Miten ne toimivat nuoren kanssa? Koetteko menetelmät sellaisiksi, että niitä voi hyödyntää jatkossakin?)

Mikä nuoren kokemus/palaute oli perhetyöstä?

Miten nuori saa apua perhetyön jälkeen? (Jatkumo?)

PERHETYÖN MERKITYS

Millaisena näet perhetyön merkityksen nuoren elämässä? (Millaisena mahdollinen muutos on näkynyt?)

YHTEISTYÖ

Millaisena koit perhetyön prosessiin kuuluvien toimijoiden yhteistyön? (Hanketyöntekijät, perhetyöntekijät, kuraattorit.)

Millaisena koit yhteistyön nuoren ja hänen vanhempiensa/huoltajiensa kanssa?

PERHETYÖN KEHITTÄMINEN

Mitä parantaisit/kehittäisit perhetyössä?

Millaisena näet tällaisen perhetyön-mallin tulevaisuudessa? (Onko tarvetta?)

LIITE 4: Haastattelukysymykset ohjaaville tahoille

HAASTATTELUKYSYMYKSET OHJAAVILLE TAHOILLE (Kuraattorit)

ROOLIN KUVAUS PERHETYÖSSÄ

Miten päädyit työskentelemään Huoltamo-hankkeelle?

Mikä on sinun roolisi ennaltaehkäisevässä perhetyössä?

NUORTEN OHJAAMINEN PERHETYÖHÖN

Miten tavoititte perhetyön piirissä olevat nuoret?

Miten ohjasitte nuoret ennaltaehkäisevään perhetyöhön?

Miten kerroitte nuorelle perhetyöstä?

Mihin nuori ohjataan perhetyön loppumisen jälkeen?(Jos apu ei ole ollut riittävää, mitkä ovat teidän keinot saada nuorelle tarvittava apu.)

PERHETYÖN MERKITYS NUORELLE

Millaisena näet perhetyön merkityksen nuoren elämässä? (Millaisena mahdollinen muutos on näkynyt?)

YHTEISTYÖ

Millaisena koit perhetyön prosessiin kuuluvien toimijoiden yhteistyön? (Hanketyöntekijät, perhetyöntekijät, kuraattorit.)

Millaisena koit yhteistyön nuoren ja hänen vanhempiansa/huoltajiensa kanssa?

PERHETYÖN KEHITTÄMINEN

Mitä parantaisit/kehittäisit perhetyössä?

Millaisena näet tällaisen perhetyön-mallin tulevaisuudessa? (Onko tarvetta?)